

УДК 373.2:37.015.31

Сюйфен Цзі, Партола В. В.*

ВИЯВЛЕННЯ ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Статтю присвячено особливостям дитини дошкільного віку. Було встановлено, що дошкільний вік вважається сприятливим періодом для прояву особистості дитини в різних галузях знань і творчості. Визначено, що головною особливістю особистого розвитку дитини дошкільного віку є творчість, що у свою чергу є нормальною особливістю віку дитини. Визначено, що творча особистість дитини дошкільного віку – це комплекс властивостей особистості. З творчістю нерозривно пов'язані такі якості особистості дошкільника, як продуктивна уява, творче мислення та активність, наявність творчих нахилів та здібностей, мотивації та суб'єктивного досвіду творення. Крім того до цього переліку додаються такі якості, як захопленість творчою діяльністю, оригінальність, ініціативність, швидке орієнтування в незнайомих ситуаціях, незвична напруженість уваги, сприйнятливність, інтуїція, широта знань, ухилення від шаблону, завзятість, висока самоорганізація, колосальна працездатність, задоволеність не стільки досягненням мети творчості, скільки самим творчим процесом.

Ключові слова: дитина дошкільного віку, творчість, особистісні складники творчості дошкільника.

Стратегія сучасної дошкільної освіти спрямована на виконання положень «Про дошкільну освіту», концептуальних засад Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, завдань Концепції дошкільного виховання в Україні та державних національних програм «Освіта» (XXI століття), «Діти України», основу яких становить забезпечення належного розвитку, вихованості, пізнання, самостійності, розвитку творчості та навченості дитини перших семи років.

Дослідження проблем дитинства та особливостей дитячої субкультури здійснюють учені Г. Беленька, А. Богуш, Т. Кочубей, С. Литвиненко, І. Печенко, Н. Побірченко, Т. Поніманська, Ю. Приходько та ін. Учені визнають, що нова філософія освіти залишає за дитиною право бути собою – мати власний соціальний досвід, незалежний від навчання, виявляти свою індивідуальність, реалізовувати потребу виражати себе, бути суб'єктом соціальних відносин.

Дошкільне дитинство – період початкового фактичного становлення індивідуальності. Від того, що буде закладено в дошкільному віці, значною мірою залежить, чи керуватиметься дитина, сприймаючи та оцінюючи події, явища зовнішнього світу, раз і назавжди заданими стереотипами й шаблонами, чи зможе виробляти власні засоби постановки і розв'язання проблем, що виникають [2].

Метою статті є з'ясування особливостей творчого розвитку дитини дошкільного віку через розкриття основних структурних особистісних компонентів цієї категорії та їх змістовного наповнення.

Говорячи про особливості розвитку дитини дошкільного віку, учені насамперед виділяють таку особистісну рису дитини дошкільного віку, як творчість (Л. Божович, Л. Виготський, О. Кульчицька, А. Матюшкін, В. Моляко).

Добре відомо, що в дітей цього віку психічні процеси (пам'ять, мислення, увага, уява, почуття) перебувають у стадії становлення, зміни, розвитку. Саме тому діти надзвичайно рухливі, нестійкі, мінливі, суперечливі. Вірогідно, що дитина, реалізуючи задум, відчувається вільною, не обмежена заборонами, які не дають їй змоги вільно оперувати предметами, матеріалами тощо. Виникнення в дітей несподіваних, оригінальних думок, можливо, певним чином пояснюється браком готових штампів, новизною для них власне розумової роботи.

*© Сюйфен Цзі, Партола В. В.

Так, І. Волков відзначає, що творчість дитини – це створення нею оригінального продукту, вибору (розв'язанні задачі, написання твору), у процесі роботи над якими самостійно застосовано засвоєні знання, уміння, навички, зокрема їх перенесення, комбінування відомих способів діяльності, створення нового для дитини підходу до розв'язання (виконання) завдання. Творча навчальна діяльність розглядається насамперед як діяльність, яка сприяє розвитку цілого комплексу якостей творчої особистості – розумової активності, уміння швидко навчатися, кмітливості, винахідливості, самостійності у виборі й розв'язуванні задачі, здатності бачити загальне, головне в різному й різне в подібних явищах. Результатом такого широкого й ефективного розвитку якостей, необхідних для творчої діяльності, має стати самостійно створений творчий продукт [6, с. 39].

Творчість відбиває думки дітей, їхні почуття і ставлення до навколишнього, зачіпає всі аспекти особистості дитини, тим самим розвиваючи її. Також творчість тісно пов'язана з пізнанням навколишньої дійсності, вона таїть у собі значні потенційні можливості для розвитку їх суб'єктних проявів, адже творчість заснована на здійсненні вибору [1].

Дитина, як губка, вбирає життєві враження, накопичує матеріал і активно переробляє його. Отже, «творчість – доля будь-якої дитини, це нормальний і постійний супутник дитячого розвитку» [8].

Суттєвим для нашого дослідження є з'ясування основних компонентів, що забезпечують цілісність структури творчої особистості дітей дошкільного віку.

До основних критеріїв розвитку дитини дошкільного віку належить її продуктивна уява. При переході від однієї вікової стадії до іншої істотно змінюються взаємовідносини дитини з навколишнім середовищем, змінюється характер діяльності: для дошкільного віку провідною діяльністю є гра, в якій взаємодіє уява, мислення та ігрова дія. Зв'язок між уявою та грою – добре відомий факт: уява дозволяє дітям вигадувати та реалізовувати задуми колективних та індивідуальних ігрових дій [15].

Відомий психолог В. Давидов, досліджуючи генезу особистості дитини, спирався на положення Л. Виготського про роль уяви у творчому розвитку дітей, доводячи, що становлення творчої особистості, спрямованої в майбутнє, передусім пов'язане з розвитком творчої уяви, яка потім втілюється у діяльність. В. Давидов висловлює думку, що поява перших ознак особистості в дошкільному віці пов'язана не з формуванням субпідпорядкованих мотивів, а головним чином – з інтенсивним розвитком уяви, яка стає основою творчості дитини, основою її становлення як унікальної особистості, як суб'єкта творчої діяльності, свідомості й самосвідомості [9].

Уява в дошкільному віці виявляється настільки яскраво й інтенсивно, що багато психологів розглядали її як початково задану дитячу здатність, яка з роками втрачає свою силу [5].

Становлення дитячої уяви підпорядковується загальним закономірностям розвитку цього процесу, але має свої особливості і, на думку Л. Виготського, кожен період дитинства відзначається своєю формою творчості. Дослідники відзначають той факт, що творча уява у своєму розвитку поступово переходить з елементарних форм у складні, від простого довільного комбінування до комбінування логічно аргументованого. Аналізуючи механізми продуктивної уяви, Л. Виготський зазначав, що вже в ранньому віці ми знаходимо в дітей творчі процеси, які найкраще виражаються в іграх дітей, і гра дитини – не просто спогад про пережите, а творча переробка пережитих вражень, комбінування їх, побудова з них нової дійсності, що відповідає запитам і потягам самої дитини [7].

Тож дослідження вчених дозволили виокремити такі важливі компоненти творчості дитини дошкільного віку, як розвинена творча уява та творче мислення.

Наступним важливим критерієм творчої особистості дитини дошкільного віку є активність.

У трактуванні сутності творчості істотно значущим є твердження про те, що між поняттями «творчість» і «активність» існує певний взаємозв'язок і взаємозалежність. Творчість спрямована на розвиток самої особистості й забезпечується посиленою діяльністю особистості, тобто її цілеспрямованою активністю. Так, у працях Г. Костюка доводиться, що становлення творчої особистості дитини – це формування в неї здатності до свідомої, автономної, не детермінованої ззовні активності [13].

Д. Богоявленська визначає творчу активність через її інтелектуальну активність. Вона виділяє три рівні інтелектуальної активності – пасивний, евристичний і креативний.

Інтелектуальна активність – це спрямованість на осмислення мінливого впливу навколишнього і внутрішнього світів. Емоційна активність – спрямованість на накопичення та передання досвіду емоційно-ціннісних відносин, свобода у вираженні почуттів та емоцій. Вольова активність – спрямованість на досягнення матеріального результату діяльності [3].

Низка вчених відносить до компонентів творчої особистості творчі здібності (Д. Богоявленська, І. Волков, В. Дружинін, О. Лук, М. Лейтес, А. Мелік-Пашаєв, Б. Нікітін, З. Новоявленська, Б. Теплов).

Задатки – це вроджені анатомо-фізіологічні особливості мозку, нервової системи, органів чуттів і руху, функціональні особливості організму людини, які складають природну основу розвитку її здібностей. Люди від природи наділені різними задатками, що лежать в основі розвитку здібностей. Не розвинені вчасно задатки зникають. Відомими є випадки, коли діти, потрапивши в лігво звірів і не отримавши таким чином можливості розвивати свої задатки, втрачали їх назавжди.

Здібності – це ті індивідуальні психологічні особливості, що формуються в діяльності на основі задатків, відрізняють одну людину від іншої, і від них залежить успішність діяльності [11].

Одне з першорядних місць в структурі творчої особистості дитини вчені відводять мотивації. Мотивація, як вважають дослідники, є основною рушійною силою людської поведінки. Вона наповнює її основні структури утворення – спрямованість, характер, емоції, здібності, діяльність і психічні процеси [4, с. 89]. Мотивація як процес зміни станів і відносин особистості спирається на мотиви, під якими розуміються конкретні спонукання, причини, що змушують особистість діяти, здійснювати вчинки. У процесі творчості конкретизуються мотиви самовираження й пізнавальні потреби. Мотиви, що є стимулами до певної діяльності, тісно пов'язані з основними життєвими орієнтирами людини. Життєві орієнтири пов'язані із самоствердженням, самовдосконаленням, самоактуалізацією – трьома формами саморозвитку [14, с. 80], є важливим засобом формування себе як особистості та індивідуальності, розвитку своїх здібностей, знань і умінь, їх реалізації.

Важливим компонентом творчої особистості дошкільника вчені вважають також наявність суб'єктного досвіду.

Суб'єктний досвід дитини поєднує в собі досвід творення, досвід перетворення світу, створення нового індивідуально та соціально значущого продукту (творча діяльність) [12].

До визначених складників творчої особистості Л. Іщенко додає ще такі: захопленість творчою діяльністю, оригінальність; ініціативність; швидке орієнтування в незнайомих ситуаціях; незвична напруженість уваги; сприйнятливості; інтуїція; широта знань; ухилення від шаблону; завзятість; висока самоорганізація; колосальна працездатність; задоволеність не стільки досягненням мети творчості, скільки самим творчим процесом [10].

Отже, у контексті цього дослідження було визначено, що основною рисою особистісного розвитку дитини дошкільного віку є творчість, що у свою чергу є нормальною рисою дитини цього віку. Творча особистість дітей старшого дошкільного віку – це комплекс властивостей особистості, а саме: продуктивна уява, творче мислення

та активність, наявність творчих нахилів і здібностей, суб'єктивного досвіду творення тощо.

Подальший науковий пошук може бути пов'язаний з дослідженням педагогічних умов, що сприятимуть ефективному особистісному творчому розвитку дитини дошкільного віку.

Література:

1. Березовська Л. І. Методика навчання старших дошкільників творчого мовленнєвого самовираження в ігрових казкових ситуаціях / Л. І. Березовська // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – 2004. – Вип. 8-9. – С. 3-5.
2. Біла І. М. Феномен дитячої творчості / І. М. Біла // Дошкільне виховання. – 2011. – № 1. – С. 7-11.
3. Богоявленская Д. Б. Пути к творчеству / Д. Б. Богоявленская. – М. : Знание, 1981. – 96 с.
4. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте : психологические исследования / Божович Л. И. – М. : Просвещение, 2000. – 240 с.
5. Боровик О. В. Розвиток уяви : методичні рекомендації / О. В. Боровик. – М. : ТОВ «ЦГЛ» Рон», 2000. – 112 с.
6. Волков И. П. Учим творчеству / И. П. Волков. – М. : Педагогика, 1982. – 85 с.
7. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: психологический очерк : кн. для учителя / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1991. – 93 с.
8. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский ; А. Н. Драчев (ред.). – СПб. : Союз, 1997. – 93 с.
9. Давыдов В. В. О понятии личности в современной психологии / В. В. Давыдов // Психологический журнал. – 1988. – Т. 9, № 4. – С. 22-32.
10. Іщенко Л. В. Підготовка майбутнього вихователя до формування творчої індивідуальності старших дошкільників у вищому навчальному закладі : монографія / Л. В. Іщенко. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – 391 с.
11. Калініченко З. Розвиваємо зображувальну діяльність у дітей середнього дошкільного віку / З. Калініченко // Дошкільне виховання. – 2004. – № 8. – С. 7-8.
12. Кононко О. Л. Дитяча креативність скрізь призму Базової програми «Я у Світі» / О. Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 2008. – № 7. – С. 3-7.
13. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк – К. : Рад. школа, 1989. – 608 с.
14. Маралов В. Г. Основы самопознания и саморазвития : уч. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / В. Г. Маралов. – М. : Иц «Академия», 2002. – 256 с.
15. Кабаєва І. Б. Психологам про уяву дошкільників : посібник / І. Б. Кабаєва. – К. : Шкільний світ, 2009. – 118 с.

Сюйфен Цзи, Партола В. В.

ВИЯВЛЕНИЕ ТВОРЧЕСКИХ КАЧЕСТВ РЕБЕНКА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Статья посвящена особенностям ребенка дошкольного возраста. Было установлено, что дошкольный возраст считается благоприятным периодом для проявления личности ребенка в различных областях знаний и творчества. Определено, что главной особенностью личностного развития детей дошкольного возраста является творчество, которое в свою очередь является нормальной особенностью возраста ребенка. Установлено, что творческая личность ребенка дошкольника – набор личностных качеств. С творчеством неразрывно связаны такие качества личности ребенка дошкольного возраста, как продуктивное воображение, творческое мышление, активность ребенка, наличие творческих способностей и субъективного опыта творения. Также к этому списку добавлены такие качества творческой личности ребенка, как энтузиазм к творчеству, оригинальность и инициатива, быстрая ориентация в незнакомых ситуациях, необычная интенсивность внимания, восприимчивость, интуиция, широта знаний, избегание шаблона, упорство и высокая самоорганизация, колоссальная производительность, удовлетворенность не столько достижением цели творчества, сколько самим творческим процессом.

Ключевые слова: ребенок дошкольного возраста, творчество, личностные составляющие творчества дошкольника.

Syuyfen Tszu, Partola V. V.

THE INFLUENCE OF A PRESCHOOL-AGE CHILD'S CREATIVE QUALITIES

The article is devoted to the peculiarities of a preschool-age child. It is found that preschool age is considered favorable period for the manifestation of child's personality in different areas of knowledge and creativity.

Certainly, the main feature of preschoolers' personal development is creativity, which in turn is a normal feature of the preschool-age child.

It is established that the creative personality of a preschooler is a set of personal qualities. It is underlined that such personal qualities as productive imagination, creative thinking, the activity, the availability of creative abilities and the subjective experience of creation of a preschooler are inextricably linked with creativity. Also to the following qualities are added such qualities of child's personality as enthusiasm to creativity; originality and initiative; fast orientation in unfamiliar situations; unusual intensity of attention; susceptibility; intuition; breadth of knowledge; avoidance the template; perseverance and high self-organization; colossal productiveness; satisfaction.

The main criterion of creative preschoolers is his/her activity. It is noted that there is a certain interconnection and interdependence between the concepts of «creativity» and «activity». Creativity is directed at the development of the personality and it is provided through intensified activity of the individual, his/her purposeful activity. The components of a creative person also include the presence of a child's creative abilities and motivation. The important component of the preschooler's creative personality is the presence of his/her subject experience.

Key words: a child of preschool age, creativity, components of preschooler's personal creativity.